

УРОК 11

Фонетика. Вимова сполучень [ц'а] і [ц':а].

Граматика.

1. Вживання і відмінювання займенника *себе*.
2. Вживання і відмінювання сполучних слів *який, яка, яке, які*.
3. Активні дієприкметники минулого часу.
4. Пасивні дієприкметники минулого часу.
5. Дієприслівники недоконаного та доконаного виду.

Дієслова: *радитися, перетинатися, нахилитися, перевіряти, доводити, сперечатися, шити, забивати, ловити, крутитися, наказувати, плакати, брехати, кивати, залишатися.*

Лексична тема: Моя рідна країна.

1. Читайте.

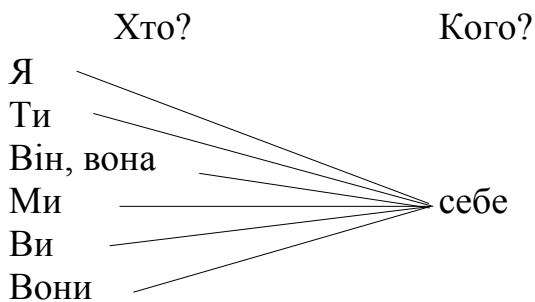
[ц'а]

вулиця
столиця
світлиця
крамниця
криниця

[ц':а]

будується
умивається
зустрічається
розчісується
друкується

Віктор побачив себе на фото.

Н.в. —
Р.в. — себе
Д.в. — собі
З.в. — себе
О.в. — собою
М.в. — (у, на) собі

2. Читайте.

- а) – Максиме, кому ви купили кольорові олівці?
– Моїм молодшим братам.
– А кому ви купили цей словник?
– Цей словник я купив собі.

- б) – Скажіть, Петре, з ким ви радитеся, коли щось купуєте?
 – З моєю дружиною.
 – А ваша дружина з ким радиться?
 – Вона завжди радиться зі мною.
 – Ви щаслива людина, тому що моя дружина завжди радиться лише із собою.

3. Поставте замість крапок займенник *себе* у відповідному відмінку.

1. Студент був незадоволений . . . .
2. Хлопець відчував на . . . чийсь погляд.
3. Дівчина йшла і посміхалася до . . . .
4. Маленька дитина любить говорити із . . . .
5. Я не розумію . . . .
6. Мама купила . . . нове пальто.
7. Дідусь грав у шахи сам із . . . .
8. Хто любить лише . . . , той і . . . не любить.

Це інститут, який закінчив мій батько.

Н.в.	який	яке	яка	які
Р.в.	якого		якої	яких
Д.в.	якому		якій	яким
З.в.	що? = Н.в., хто? = Р.в.		яку	що? = Н.в., хто? =Р.в.
О.в.	яким		якою	якими
М.в. (у, в, на)	якому		якій	яких

4. Замість крапок поставте сполучне слово в потрібному відмінку.

1. Учора я написав листа своєму другові, у . . . відпочивав улітку.
2. Віктор розповів про письменника, з . . . зустрічався на вечорі.
3. Ось вулиця, . . . я люблю гуляти у вільний час.
4. Це адреси інститутів, у . . . вчать мої друзі.
5. Моя сестра, . . . я часто пишу листи, живе в іншому місті.
6. Я люблю гуляти на площі, у центрі . . . великі фонтани.
7. Це фото моїх батьків, . . . я дуже люблю.
8. В аудиторію ввійшла дівчина, . . . я не знаю.
9. Друзі, . . . я розповідав про свою країну, слухали мене уважно.

радитися (н.в.) – порадитися (д.в.)
перетинатися (н.в.) – перетнутися (д.в.)
нахилитися (н.в.) – нахилитися (д.в.)
перевіряти (н.в.) – перевірити (д.в.)
доводити (н.в.) – довести (д.в.)
сперечатися (н.в.) – посперечатися (д.в.)

5. Читайте.

Аксиома

Вчитель з математики відійшов від дошки і сказав:

– А тепер запишіть аксіому, яку ви повинні вивчити: дві паралельні прямі ніколи не перетинаються.

Учні нахилилися над зошитами, у яких старанно записували.

– Сидоренко, а ви чому не пишете?

– Я думаю.

– Про що ви думаєте?

– Про прямі, які ніколи не перетинаються.

– Що ви про них думаєте?

– Чому вони не перетинаються?

– Тому, що вони паралельні.

– А якщо їх продовжити на кілометр, теж не перетнуться?

– Звичайно.

– А якщо на п'ять?

– Теж не перетнуться.

– А якщо на п'ять тисяч кілометрів продовжити?

– Ні.

– А це хтось перевіряв?

– Це не потрібно перевіряти, тому що це аксіома. Іваненко, скажіть, що таке аксіома.

– Аксіома – це істина, яку не треба доводити.

– Дякую, Іваненко. Сідайте. Тепер зрозуміли?

– Що таке аксіома я зрозумів, а от чому дві паралельні прямі не перетинаються, не розумію.

– Тому що це аксіома.

– Отже, кожному теорему можна назвати аксіомою і не доводити.

– Кожну не можна.

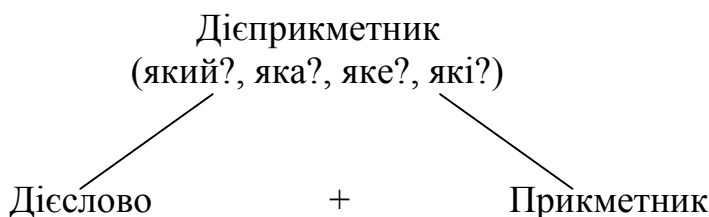
– А чому цю можна?

– Тому що так сказав Евклід.

- Я не знаю Евкліда, про якого ви мені говорите. Чому я повинен йому вірити?
- Ти що, хочеш сперечатися з Евклідом?
- Ні, я лише хочу знати, чому вони не перетинаються?
- Не можуть вони перетнутися. На цьому вся геометрія побудована.
- Але якщо вони перетнуться, то вся геометрія неправильна?
- Тоді так. Але вони не перетинаються. Це Евклідова геометрія.
- Я не знаю ніякого Евкліда і не вірю йому!
- Добре. А мене ти знаєш? Мені віриш?
- Вам вірю.
- Так от, я говорю, що дві паралельні прямі ніколи не перетинаються. Ти віриш мені?
- Вам я вірю, а от чому прямі не перетинаються ...
- Досить, – сказав учитель. – Запишіть наступну аксіому ...

(За оповіданням А.Хайта)

Цей сад квітує щовесни.
Я люблю цей квітуючий сад.

Активні дієприкметники (минулий час).			
Дієслово (інфінітив)	Суфікс	Закінчення	Дієприкметник
минути	- л	-ий, -а, -е, -і	минулий (-а, -е, -і)
зрадіти	- л	-ий, -а, -е, -і	зраділий (-а, -е, -і)
перемогти	- ш	-ий, -а, -е, -і	перемігший (-а, -е, -і)

6. Читайте.

1. Зів'яле листя тихо падало з дерев.
2. Восени на деревах червоніють достиглі яблука.
3. Діти гріли замерзлі руки біля вогню.

4. Мамине обличчя було сумне і змарніле.
5. Минулого тижня студенти ходили в зоопарк.

Пасивні дієприкметники (минулий час)			
Дієслово (інфінітив)	Суфікс	Закінчення	Дієприкметник
написати	- н	-ий, -а, -е, -і	написаний (-а, -е, -і)
купити	- ен (-єн)	-ий, -а, -е, -і	куплений (-а, -е, -і)
подарувати	- ан (-ян)	-ий, -а, -е, -і	подарований (-а, -е, -і)
шити	- т	-ий, -а, -е, -і	шитий (-а, -е, -і)

7. Утворіть пасивні дієприкметники минулого часу.

Зразок: – *Квіти, які подарував друг.*
– *Квіти, подаровані другом.*

1. Робота, яку закінчили студенти.
2. Оцінка, яку одержав учень.
3. Пиріг, який зробив кухар.
4. Листи, які написала донька.
5. Книга, яку прочитав друг.
6. Музика, яку написав композитор.
7. Словник, який купив у магазині студент.
8. Рушник, який вишила мати.

шити (н.в.) – вишити (д.в.)
забивати (н.в.) – забити (д.в.)
ловити (н.в.) – спіймати (д.в.)
крутитися (н.в.) – покрутитися (д.в.)

8. Читайте.

Чому кіт невихований? (Казка)

Одного разу кіт упіймав необережного горобця і хотів його з'їсти. Зляканий горобець довго крутився в котових лапах, але вилетіти не зміг. Зрозумів він, що не переможе кота силою, тоді вирішив це зробити хитрістю. Повернув голову та й говорить котові:

– Вихований кіт ніколи не обідатиме невмиваний.

– Твоя правда, – сказав кіт.
 Поклав він зраділого горобця на землю і почав умиватися.
 А горобець тим часом полетів, сів на високій гілці та й сміється з
 kota.

Ось тоді і вирішив кіт:

– Наступного разу я спочатку пообідаю, а вже потім умиватимусь.
 Краще бути невмиваним і невихованим, ніж голодним.

Віктор сидів у кімнаті й слухав музику.
 Віктор слухав музику, сидячи в кімнаті.

Дієприслівник (як?)

Дієприслівники недоконаного виду (теперішній час, дії виконуються одночасно)		
Дієслово	Суфікс	Дієприслівник
іти	- учи	ідучи
грати	- ючи	граючи
лежати	- ачи	лежачи
стояти	- ячи	стоячи

9. Утворіть дієприслівники недоконаного виду.

Зразок: *Ми розмовляли і йшли додому.*
                   Ми розмовляли, йдучи додому.
                   Розмовляючи, ми йшли додому.

1. Батько обідав і читав газету.
2. Мама готувала обід і розмовляла з сином.
3. Син лежав і читав книгу.
4. Максим стояв і розмовляв з друзями.
5. Я слухав музику й думав.
6. Художник дивився на дівчину й малював.
7. Марія сиділа біля вікна й співала.

Віктор послухав музику й пішов на вулицю.
Послухавши музику, Віктор пішов на вулицю.

Дієприслівники доконаного виду. (одна дія виконується за іншою, минулий час)		
Дієслово	Суфікс	Дієприслівник
прибігти прочитати	- ши - вши	прибігши прочитавши

10. Утворіть дієприслівники доконаного виду.

Зразок: – Дівчина зачинила двері і пішла.
– Зачинивши двері, дівчина пішла.

1. Батько приїхав і вийшов з машини.
2. Студент написав листа й пішов на пошту.
3. Ольга купила продукти й пішла додому.
4. Ми одягнулися й поїхали до друзів.
5. Брат узяв собаку й вийшов на вулицю.
6. Олег вимкнув світло й ліг спати.
7. Сестра дочитала книгу й увімкнула телевізор.
8. Друзі розв'язали задачі й пішли в парк.

наказувати (н.в.) – наказати (д.в.)
плакати (н.в.) – заплакати (д.в.)
брехати (н.в.) – збрехати (д.в.)
залишатися (н.в.) – залишитися (д.в.)
кивати (н.в.) – кивнути (д.в.)

10. Читайте.

Мудрий суддя (Казка)

Один юнак вирішив поїхати в далекі країни. У нього був лише один скарб – 100 золотих монет. Довго думав він, що з ними робити, і вирішив віддати їх на зберігання сивобородому дідусеві. Залишивши в нього гроші, юнак поїхав у мандри.

А коли повернувся додому, попросив старого віддати йому 100 монет. Але той відповів:

– Не брав я в тебе ніяких грошей.

Не знаючи що робити, юнак сів і гірко заплакав. Добрі люди порадили йому:

– Іди до мудрого судді й розкажи йому все про хитрого старого.

Так хлопець і зробив.
Вислухав його суддя, наказав привести діда й запитав його:
– Чи брав ти гроші в юнака, який стоїть прямо перед тобою?
Заплакавши, той відповів:
– Бачить бог, що не брав я ніяких грошей! Невже ви думаєте, що я, доживши до сивої бороди, буду брехати?
Потім суддя запитав юнака:
– А в тебе є свідки?
– Ні, – відповів той.
– Добре, а де ти давав гроші старому?
– Під одним деревом.
– Піди до того дерева і скажи, щоб воно прийшло сюди.
– Як же я скажу про це дереву?
– Іди і зроби так, як я сказав.
Сумно схиливши голову, пішов юнак до дерева, а старий залишився чекати.
Прошло півгодини. Подивившись на сонце, суддя запитав старого:
– Чи дійшов хлопець до того дерева?
– Ще ні.
– Так, так, – сказав суддя, посміхаючись.
Іще пройшов час.
– Ну, а тепер прийшов він до дерева? – запитав суддя.
– Тепер прийшов, – відповів старий.
– Так, так, – сказав суддя, посміхаючись.
Нарешті юнак повернувся і говорить:
– Дерево не пішло зі мною.
– Дерево приходило, юначе, – відповів суддя.
– Як приходило? – запитав старий. – Чому я його не бачив? Чи у мене немає очей?
Посміхнувшись, суддя відповів йому так:
– Очі у тебе є. Пам'ятаєш, я запитав тебе, чи дійшов юнак до дерева, а ти сказав “ні”?
– Старий кивнув головою.
– А пам'ятаєш, я запитав тебе, чи повертається вже юнак, і ти сказав “так”? Якщо ти не брав грошей під тим деревом, то як ти міг знати, де воно і як довго до нього йти?!

Сердито насупившись, старий кинув 100 золотих монет до ніг хлопця.

11. Перекажіть казку.

Відмінювання прикметників, порядкових числівників, займенників, дієприкметників множини			
Відмінки			Закінчення
Н.в.	які? (чиї?, котрі?)	нові ці треті мої прочитані	- і - ї
Р.в.	яких? (чиїх?, котрих?)	нових цих третіх моїх прочитаних	- их - їх - їх
Д.в.	яким? (чиїм?, котрим?)	новим цим третім моїм прочитаним	- им - ім - їм
З.в.	які? = Н.в. яких? = Р.в.		
О.в.	якими? (чиїми?, котрими?)	новими цими третіми моїми прочитаними	- ими - іми - їми
М.в.	(у, в, на) яких? (чиїх?, котрих?)	нових цих третіх моїх прочитаних	- их - їх - їх

12. Читайте.

Республіка Мадагаскар

Республіка Мадагаскар знаходиться на одному з найбільших островів Індійського океану, який розташований на південному заході від Африки. Цей острів завжди був цікавий для мандрівників. Перш за все, усіх цікавила й манила до себе природа Мадагаскару. Вона дуже різноманітна. На сході й півночі острова ростуть тропічні ліси, на заході знаходяться савани, а на півдні – напівпустелі. Центр острова нагадує

субтропіки, а територія навколо озера Мантасуа схожа на українські помірно континентальні ліси й гаї.

Рослинний і тваринний світ Мадагаскару багато віків дивує усіх. Тут є рідкісні тварини й рослини, які можна побачити лише на цьому острові. Це сім різновидів баобаба, чорні й рожеві дерева, майже тисяча різних видів орхідей, багато бананових дерев, пальм і кактусів. Фрукти ростуть найрізноманітніші, а в лісах і саванах є лікарські рослини, не можна знайти більше ніде.

На острові немає великих хижаків і ядовитих змій, зате тут можна зустріти лемура, хамелеона, крокодилів, черепах, удавів і найбільших у світі метеликів.

Різноманітні народи й культури, які в різні часи мешкали на острові, створили єдину націю – малагасійський народ. У наш час населення держави становить майже 15 мільйонів людей. Спочатку на острові були невеликі королівства. А з 1896 року почався період французької колонізації, який тривав до 1960 року. З цей період на острові була створена перша в Африці Малагасійська академія наук. Після колоніального звільнення країна почала називатися Республікою Мадагаскар.

Столиця країни – місто Антананариву. Воно було засноване в 1610 році, а з 19 століття було проголошене столицею. Зараз у ньому мешкає 1,3 мільйона людей.

Офіційні мови країни – французька й малагасійська.

У основі економіки лежить експорт природних багатств: морепродукти, м'ясо, прянощі, кава, лікарські рослини, дерево, фрукти.

Основне завдання, яке зараз стоїть перед народом Мадагаскару, – зберегти унікальну й неповторну природу свого острова.

13. На основі тексту про Республіку Мадагаскар складіть текст про вашу рідну країну.

ВПРАВИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Вправа 1. *Поставте замість крапок займенник себе у відповідних відмінках.*

1. Оксана любить дивитися на . . . в дзеркало.
2. Я хочу купити . . . нову сукню.
3. Тато часто згадує . . . молодим.

4. “Що тобі не подобається у . . .?”- запитала подруга.
5. “Розкажи мені про . . .”, - попросив учитель.
6. Я часто запитую . . . , у чому сенс життя.
7. Ця дівчина дуже любить . . . .
8. Маленька дівчинка не могла дати . . . раду.
9. Я купив . . . книгу.
10. “Я хочу бачити . . . щасливою”, - сказала Марта.
11. Ольга йшла по вулиці й загадково посміхалася сама . . . .

Вправа 2. *Замість крапок поставте сполучне слово який (яка, яке, які) у потрібному відмінку.*

1. Зараз ми прочитаємо текст, . . . ви читали вдома.
2. Я не знаю слово, . . . ви сказали зараз.
3. Студенти були на екскурсії в школі, . . . міститься недалеко від університету.
4. Ми купуємо газети в кіоску, . . . міститься на нашій вулиці.
5. Він читає листа, . . . отримав учора.
6. Я купив книгу, . . . довго шукав.
7. Ми знаємо всі слова, . . . були в диктанті.
8. Дома ми повинні вивчити дієслова, . . . ми писали на уроці.

Вправа 3. *Об’єднайте два речення в одне за допомогою сполучного слова який (яка, яке, які) у відповідному відмінку.*

Зразок: – *Мій брат учить в школі. Ця школа розташована на нашій вулиці.*
– *Мій брат учить в школі, яка розташована на нашій вулиці.*

1. Ми були в кінотеатрі. Цей кінотеатр розташований на сусідній вулиці.
2. Ви були вчора на концерті? Цей концерт був у клубі.
3. Ганна була на вечорі. Вечір був у суботу.
4. Ви бачили цей лист? Він лежав на столі.
5. Ви знаєте цю студентку? Вона приїхала з Аргентини.
6. Ви знаєте цього студента? Він навчається на другому курсі.
7. Я не знаю цієї жінки. Вона стоїть на зупинці.
8. Зустрінемося в кафе. Воно розташоване біля інституту.
9. Мені подобаються ці квіти. Ці квіти подарував мені Антон.

Вправа 4. *Закінчіть речення.*

1. Я не знаю дівчину, про яку . . . .
2. Він живе в місті, у якому . . . .
3. Мені подобається хлопець, про якого . . . .
4. Я бачив будинок, у якому . . . .
5. Мені подобається вулиця, на якій . . . .
6. Я знаю інститути, у яких . . . .

Вправа 5. *Об'єднайте два речення в одне за допомогою сполучного слова який (яка, яке, які) у відповідних відмінках.*

Зразок: – У цьому будинку живе сім'я. Цю сім'ю я знаю давно.
– У цьому будинку живе сім'я, яку я знаю давно.

1. На столі лежить книга. Цю книгу подарував мені мій товариш.
2. Я дивився фільм. Цей фільм ви радили мені подивитися.
3. Ми говоримо про статтю. Цю статтю ми читали вчора в газеті.
4. Я знаю ці вірші. Ці вірші я чула вчора по радіо.
5. Ви знайшли книгу? Цю книгу ви хотіли купити.
6. Ви знаєте пісню? Цю пісню співав на вечорі артист.
7. Мені подобається це фото. Це фото подарувала мені подруга.
8. Я читаю газети й журнали. Ці газети й журнали приніс мій друг.

Вправа 6. *Виконайте вправу за зразком.*

Зразок: – Учора в мене були товариші. Ви знаєте їх.
– Учора в мене були товариші, яких ви знаєте.

1. У залі сидять гості. Ми запросили їх на наш вечір.
2. Тут живуть мої друзі. Ти добре знаєш моїх друзів.
3. До мене повинна приїхати моя сестра. Я давно не бачив її.
4. У сусідній кімнаті живуть студенти. Я не знаю цих студентів.
5. Ви знаєте цю студентку? Її звати Марта.

Вправа 7. *Замість крапок поставте сполучне слово який (яка, яке, які) у відповідному відмінку.*

1. Я читав книгу, . . . ви радили мені прочитати.
. . . лежить на столі.
. . . ви розповідали.
2. Я знаю студентку, . . . добре грає в волейбол.

. . . ви чекаєте.

. . . ви говорили.

3. Я бачив студента, . . . живе в цій кімнаті.

. . . ви добре знаєте.

. . . ви запитували.

4. Він знає всіх студентів, . . . навчаються на нашому факультеті.

. . . ви запросили на вечір.

. . . ви розповідаєте.

Вправа 8. *Закінчіть речення.*

1. Я знаю дівчину, яка . . . .

яку . . . .

про яку . . . .

2. Я бачив будинок, який . . . .

у якому . . . .

про який . . . .

3. Я знаю хлопця, який . . . .

якого . . . .

про якого . . . .

4. Я знаю людей, які . . . .

яких . . . .

про яких . . . .

Вправа 9. *Об'єднайте два речення в одне за допомогою сполучного слова який (яка, яке, які) у відповідному відмінку.*

1. Я не знаю студента. Цьому студенту ви дали свій словник.

2. Учора я ходив до лікаря. Я розповів йому про свою хворобу.

3. Тут живе мій друг. Я допомагаю йому вивчати українську мову.

4. Цю історію розповів мені мій знайомий. Учора я телефонував йому.

5. Як звати дівчину? Ви принесли їй книгу.

6. Сьогодні моя подруга отримала листа від мами. Вона часто пише їй листи.

Вправа 10. *Об'єднайте два речення в одне за допомогою сполучного слова який (яка, яке, які) у відповідному відмінку.*

1. Я часто згадую свого товариша. Із цим товаришем я був на практиці.

2. Я отримав листа від друга. Із цим другом я не зустрічався багато років.

3. Ви знаєте цю дівчину? Із цією дівчиною я був учора в кіно.

4. Мої батьки знайомі з інженером. Із цим інженером я працюю.
5. У якій групі навчаються ці студенти? Ви розмовляли з ними в коридорі.
6. Де працює цей лікар? Ви розмовляли з ним по телефону.
7. Де навчаються твої друзі? Ти познайомився з ними вчора.

Вправа 11. *Об'єднайте два речення в одне за допомогою сполучного слова який (яка, яке, які) у відповідному відмінку.*

1. Як звати твого товариша? Ви були у нього вчора.
2. Як звати лікаря? Ви були у нього сьогодні вранці.
3. У цій кімнаті живе студентка. Я беру у неї книги.
4. Де живе студент? У нього є комп'ютер.
5. Викладач запитав про студентів. Їх не було на уроці.
6. Я знаю студентку. У неї є потрібні словники.
7. Я купив книги. Цих книг немає в нашій бібліотеці.

Вправа 12. *Утворіть нові речення за допомогою сполучного слова який (яка, яке, які) у відповідних відмінках.*

1. В нашій групі навчається студентка.
  - а) Вона приїхала з Аргентини.
  - б) Її звати Лаура.
  - в) Вона добре говорить іспанською мовою.
  - г) У неї багато друзів.
2. У мене є товариш.
  - а) Його звати Максим.
  - б) Він навчається в медичному інституті.
  - в) Я познайомився з ним у Києві.
  - г) Я допомагаю йому вивчати англійську мову.
3. Сьогодні на уроці ми читали оповідання.
  - а) Оповідання нам дуже сподобалося.
  - б) Ми багато говорили про це оповідання.
  - в) Його написав відомий український письменник.
4. Як звати ваших друзів?
  - а) Вони навчаються разом з вами.
  - б) Ви часто зустрічаєтеся з ними.
  - в) Ви часто телефонуєте їм.
  - г) Ви розповідали про них.

Вправа 13. *Закінчіть речення.*

1. У нашій групі навчається студентка, яка . . . .
у якої . . . .
яку . . . .
якій . . . .
якою . . . .
про яку . . . .
2. Мій друг живе в будинку, який . . . .
біля якого . . . .
поряд з яким . . . .
у якому . . . .
3. Ми говорили про книги, які . . . .
у яких . . . .
4. Мені подобається фото, яке . . . .
якого . . . .
на якому . . . .
про яке . . . .

Вправа 14. *Дайте відповіді на запитання.*

Зразок: *Хто такий школяр?*
Школяр – це хлопець, який навчається в школі.

1. Хто така школярка?
2. Хто такий студент?
3. Хто така студентка?
4. Хто такий письменник?
5. Хто такий художник?
6. Хто такий продавець?
7. Хто такий покупець?
8. Що таке аудиторія?
9. Що таке студентський гуртожиток?
10. Що таке словник?

Вправа 15. *Від поданих дієслів утворіть пасивні дієприкметники минулого часу.*

а) Зразок: *намалювати – намальований*
прочитати, написати, продати, подарувати, отримати.

б) Зразок: *купити – куплений*
вивчити, перевірити, вирішити, пояснити, приготувати, поставити, виправити, зробити.

в) Зразок: *взяти – взятий*
шити, мити, відкрити, закрити, розбити.

Вправа 16. *Виконайте вправу за зразком.*

Зразок: – *Ми були на виставці, організованій молодими художниками.*
– *Ми були на виставці, яку організували молоді художники.*

1. Я знайшов книгу, загублену Ніною.
2. Операція, зроблена молодим лікарем, пройшла успішно.
3. У клубі висять картини, намальовані нашим художником.
4. Ми принесли газети, куплені нами вчора.
5. Нарешті я отримала листа, написаного моїм другом.
6. Ми живемо в будинку, побудованому недавно.
7. Прийшли гості, запрошені на вечір.

Вправа 17. *Виконайте вправу за зразком.*

Зразок: – *Викладач перевірів вправу, яку я написав.*
– *Викладач перевірів вправу, написану мною.*

1. Пісні, які написав цей композитор, дуже популярні.
2. Хлопчик розбив чашку, яку його мама поставила на стіл.
3. Діти, яких батьки залишили вдома, гралися м'ячем.
4. Я покажу вам книгу, яку мені подарували друзі.
5. Гості, яких ми запросили на свято, вже прийшли.
6. Брат купив картину, яку намалював цей художник.

Вправа 18. *Замініть речення із сполучником коли на відповідні дієприслівникові звороти недоконаного виду.*

Зразок: – *Коли студент читав новий текст, він дивився в словник.*
– *Читаючи новий текст, студент дивився в словник.*

1. Коли викладач пояснював урок, він писав слова на дошці.
2. Коли брат розповідав про свою подорож, він показував нам фотографії.
3. Коли я читав листа від мами, я згадав про свою сім'ю.
4. Коли ми дивимось телевізійні передачі, ми дізнаємось про новини світу.
5. Коли ми розмовляли про свої справи, ми сиділи за столом.
6. Коли я відпочивала біля моря, я часто згадувала своїх друзів.
7. Коли туристи гуляють по місту, вони купують сувеніри.

Вправа 19. *Замініть дієприслівникові звороти реченнями із сполучником коли.*

1. Зустрічаючись із друзями чи знайомими, люди говорять одне одному: “Здрастуйте!”
2. Вітаючись із товаришем, я подав йому руку.
3. Займаючись спортом, люди зміцнюють своє здоров’я.
4. Навчаючись в інституті, мій брат одночасно працював на заводі.
5. Повертаючись з університету, я зустрів свого знайомого.
6. Зустрічаючись, подруги розповідали одна одній всі новини.

Вправа 20. *Замініть виділені дієслова дієприслівниками доконаного виду.*

Зразок: – Віктор побачив мене і привітався.
– Побачивши мене, Віктор привітався.

1. Ми подивилися фільм і пішли додому.
2. Я написав листа і пішов на пошту.
3. Я купив овочі і вийшов з магазину.
4. Моя сестра закінчила школу і вступила до медичного інституту.
5. Я попрощався з друзями і пішов додому.
6. Ми відпочили і знову почали працювати.
7. Я зателефонував товаришу і пішов у клуб.

Вправа 21. *Закінчіть речення.*

1. Написавши листа, ...
2. Купивши газету, ...
3. Прочитавши книгу, ...
4. Побачивши друзів, ...
5. Відпочивши на морі, ...
6. Отримавши стипендію, ...
7. Повернувшись додому, ...
8. Почувши новину, ...

Вправа 22. *Доповніть речення словосполученнями із дієприслівниками доконаного виду.*

Зразок: – . . . , я пішов до товариша.
– Приготувавши домашнє завдання, я пішов до товариша.

1. . . . , я написав другові відповідь.
2. . . . , ми поїдемо відпочивати.
3. . . . , ми привіталися.

4. . . ., студенти знову почали працювати.
5. . . ., ми пішли додому.
6. . . ., мій друг буде лікарем.
7. . . ., ми вийшли із інституту.
8. . . ., я обіцяв друзям часто писати листи.

Вправа 23. Прочитайте текст. Знайдіть дієприслівники доконаного виду.

Дізнавшись, що в одному з кінотеатрів міста йде новий французький фільм, студент Жан і його друзі вирішили подивитися цей фільм. Пообідавши, вони поїхали до кінотеатру. Сидячи в автобусі, вони розмовляли про свої справи. Ось, нарешті, зупинка “Кінотеатр Мир”. Вийшовши з автобуса, друзі почули запитання: “У вас немає зайвого квитка?”. Підійшовши до каси, вони не помітили оголошення: “На сьогодні всі квитки продані”.

Діставши з кишені гроші, Жан сказав касирові: “Дайте, будь ласка, чотири квитки”. Касир подивився здивовано на Жана й відповів: “На сьогодні всі квитки продані”. Не зрозумівши його, Жан знову повторив: “Дайте, будь ласка, чотири квитки”. “Я можу дати вам чотири квитки на завтра”, - сказав касир.

Порадившись, друзі вирішили, що буде навіть краще піти до кінотеатру завтра, тому що завтра субота.

Сказавши касирові “Спасибі” і взявши квитки, друзі поїхали додому.

Вправа 24. Прочитайте текст.

Помста

Одного разу посварився молодий пастух із якимсь чоловіком. Затаївши зло на пастуха, той чоловік вирішив йому помститися. Знаючи, що молодий хлопець пасе тварин у віддаленому місці, де майже ніхто ніколи не ходить, ображений чоловік захотів цим скористатися. Довго думав він, яке зло зробити хлопцеві. Перебравши багато варіантів, надумав він вирити глибоку яму, щоб пастух упав у неї.

Темної ночі пішов чоловік на те поле, де пастух пас тварин, і почав копати яму.

Щоразу, викидаючи лопатою з ями землю, злий чоловік уявляв собі картини помсти. Він дуже хотів, щоб у яму потрапив пастух і щось собі зламав чи навіть помер у тій ямі, не змігши вилізти з неї. Іноді уява малювала іншу картину: у яму потрапить корова, вівця чи коза. Пастух полізе її діставати – й сам потрапить у яму.

Копав він довго й інтенсивно, а мрії про помсту додавали злому чоловікові сили. Яма ставала все глибшою й глибшою.

Усю ніч працював чоловік. А коли зійшло сонце, він зупинився і злякався, побачивши, що яма була така глибока, що й сам він не міг вилізти з неї.

Отож перш, ніж навіть подумати рити яму для когось, згадай: для того, щоб її вирити, тобі самому доведеться в неї потрапити, бо першим у ямі опиняється той, хто її копає.

(За С. Шепель)

Вправа 25. *Поставте запитання до тексту. Перекажіть його.*

Вправа 26. *Прочитайте українські прислів'я.*

Помста – зброя для слабких.

Боятися смерті – на світі не жити.

Боягуз помирає двічі.

Батьків і Батьківщину не вибирають.

Із двох бід обирають меншу.

Вправа 27. *Поясніть, як ви розумієте ці прислів'я.*